

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Мелекесцева Кирила Ігоровича «Україна та Республіка Польща: від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції (історичний аспект)», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Взаємини з сусідніми та іншими державами незмінно перебувають у полі зору національної історіографії від проголошення Україною державної незалежності і досі. Окрім пізнавального інтересу, науковий пошук зумовлений практичними запитами, зокрема трансформаційними процесами у Європі та світі, геополітичними змінами на кордонах України, а також змінами в політичному дискурсі офіційного Києва, у зв'язку з проголошенням курсу на інтеграцію у європейсько-атлантичний простір, необхідність реалізації якого у світлі триваючої агресії з боку Російської Федерації не викликає жодного сумніву.

Серед суб'єктів світового співтовариства, з якими Українська держава має налагоджені взаємини співпраці, чи не найбільший інтерес в українських вчених викликає Республіка Польща: взаємини між Києвом та Варшавою формують одну з провідних тем вітчизняної історіографії останнього тридцятиріччя. Разом з тим, попри потужний доробок за тематикою, стосунки по лінії Київ – Варшава, розвиваючись та наповнюючись новим змістом, потребують продовження наукових пошуків як в аспекті вивчення попереднього досвіду співпраці, так і сьогоденного її стану.

Таким чином, дисертаційне дослідження К.І. Мелекесцева, в якому проаналізовано еволюцію українсько-польських відносин від білатеральності до мультилатералізму в інтеграційних процесах ЄС та НАТО, є, безумовно, на часі. Його результати можуть використовуватися в сучасних умовах, коли, які ніколи раніше, вкрай активно та часто непослідовно переосмислюється

досвід спільного історичного минулого українського та польського народів, а також у контексті європейської інтеграції України, неабияку роль у якій відіграє Республіка Польща.

У дисертації чітко сформульовано мету й завдання, об'єкт та предмет дослідження, хронологічні й географічні межі, інші компоненти наукового апарату, які з різних сторін аргументують доцільність та своєчасність її підготовки. Принагідно зауважимо, що, подібно багатьом іншим дослідникам, Кирило Мелекесцев за потреби обґрунтування окремих питань здійснював ретроспективний аналіз подій, хронологічно охоплених рамками 1991-2015 рр.

Не викликає принципових заперечень побудована за проблемно-хронологічним принципом структура дисертації: вступ, п'ять розділів, одинадцять підрозділів, висновки, список використаних джерел і літератури, додатки. Стиль викладу матеріалу є науковим, міркування та судження – коректними і виваженими. Роботі притаманна наукова новизна, а також чимале пізнавальне, теоретичне й практичне значення.

Дисертація написана на основі репрезентативного джерельного комплексу. Потужним є проаналізований дисертантом науковий доробок українських та зарубіжних, насамперед польських, авторів. Загалом у роботі фігурують 500 позицій. Виважений їх аналіз, що став можливим завдяки об'єктивності й неупередженості дисертанта, його спроможності до комплексного осмислення обраної для дослідження теми, забезпечив реалізацію означеної мети й вирішення поставлених завдань. На користь праці позначається застосування відповідного методологічного інструментарію.

Як позитив, відзначимо міждисциплінарний характер дисертаційної роботи, забезпечити який її автору вдалося головним чином завдяки використанню, окрім праць істориків, студій представників інших, суміжних галузей науки, у яких зазнали відображення аспекти аналізованої проблеми. Такий підхід віддзеркалює інтеграційні процеси у сучасній українській

гуманітаристиці та є цілком виправданим. Вивчаючи праці попередників, дисертант виважено та об'єктивно оцінив їх, що дало йому інтелектуальні й моральні підстави концептуально підійти до комплексного вивчення досліджуваної теми, а також визначитися з власним внеском у її розробку, знайти своє місце в історіографії.

Заслуговує на увагу широка джерельна база дослідження, яка включає різні види матеріалів для розв'язання поставлених завдань. Автором було вдало використано як опубліковані, так і неопубліковані архівні джерела, деякі з яких до наукового аналізу дисертантом були залучені вперше. Крім архівних матеріалів, К.І. Мелекесцевим були опрацьовані також інші джерела, зокрема, опубліковані документи вищих органів влади України та РП, публіцистика, аналітика, промови та інтерв'ю вищих державних посадовців двох держав, статистичні довідкові матеріали тощо.

Не викликає заперечень науково-методологічний інструментарій дисертації: зумовлені характером праці, застосовані дисертантом принципи, методи і підходи забезпечили комплексність та системність висвітлення теми, наукову достовірність одержаних результатів.

У другому розділі проаналізовано міждержавні взаємини України та Республіки Польща протягом 1991-2004 рр. – від здобуття нашою державою незалежності і до вступу РП до Європейського Союзу. Автором, зокрема, зазначено, що неабияку роль у визнанні офіційною Варшавою першою серед суб'єктів світового співтовариства факту незалежності України відіграла доктрина Є. Гедройця, прихильниками якої були президент РП Л. Валенса та значна частина урядовців. Обґрунтовано чинники, посередництвом впливу яких відносини двох держав еволюціонували до рівня стратегічного партнерства. Значну увагу приділено економічній та соціокультурній складовим співробітництва між двома державами, в т. ч. на міжрегіональному рівні.

У третьому розділі у поле зору дисертанта потрапили питання європейської інтеграції РП, перш за все в аспекті впливу факту долучення

Польщі до Європейського Союзу на її взаємини з Україною, в т. ч. успіхи просування нашої держави шляхом поглиблення взаємин з ЄС протягом 2005-2010 рр. Дисертант сфокусувався на аналізі таких питань, як лобіювання офіційною Варшавою інтересів України у Європейському Союзі, підтримка президентом А. Квасневським проєвропейського курсу нової української влади на чолі з президентом В. Ющенком, остаточне утвердження РП у якості «представника» українських інтересів на рівні провідних інститутів європейського співтовариства. На рахунок останнього, К.І. Мелекесцев, цілком слушно, на наш погляд, виокремлює у хронології реалізації Польщею зазначеної місії два періоди: перший з них, що тривав до 2007 р., був характерний виконанням офіційною Варшавою ролі «локомотиви» українських інтересів у ЄС, відповідно другий, який розпочався по тому, відомий перетворення РП на «куратора» інтересів України у Європейському Союзі. Окрім взаємин на міждержавному рівні, у розділі проаналізовано успіхи транскордонного співробітництва між двома державами.

У четвертому розділі автор зосередився на взаєминах між двома державами в контексті реалізації Європейським Союзом політики «Східне Партнерство» та підписання Угоди «Про асоціацію України з ЄС». Сприяння Україні, в т. ч. в аспекті підтримки проєвропейських цінностей українських громадян в період Революції Гідності автор пояснює прихильністю офіційної Варшави ідеям Є. Гедройця. Увагу приділено позиції РП щодо російської агресії щодо України: завдяки співпраці з Польщею, – переконаний дисертант, – Україна змогла переорієнтуватися на європейський ринок, зберегти життєздатність економіки. Важливим є звернення дисертанта до проблеми історичної пам'яті, неоднакове прочитання якої українським та польським народами, а заразом спекуляції щодо цього багатьох політиків та їх угруповань упродовж останнього часу спричиняють до напруження у взаєминах між двома державами.

У п'ятому розділі дисертації К.І. Мелекесцев зосередився на осмисленні взаємин України та Польщі в питаннях атлантичної інтеграції. Так, рубежем у взаєминах сторін став 1999 р., у зв'язку з набуттям РП членства в НАТО. Наведено факти співпраці двох держав у контексті спільної участі у реалізації Програми «Партнерство заради миру», військових навчаннях, реформуванні оборонного сектору, миротворчості, роботі Форумів Альянсу тощо. Подібно взаєминам з ЄС, у налагодженні та реалізації співробітництва з НАТО Україна послуговувалася відповідним досвідом Польщі.

Результати дослідження та основні його положення, що виносяться на захист, подано у висновках. Їх аналіз засвідчив професійну компетентність автора, його здатність на основі репрезентованого матеріалу формулювати теоретичні узагальнення, виважено та незаангажовано оцінювати взаємини України та Польщі, аналізувати зміст і тенденції їх розвитку.

Головні ідеї та положення дисертаційної праці зазнали представлення у двадцяти публікаціях (шість із них – у фахових наукових виданнях з історичних наук), були апробовані у виступах та участі в дискусіях на 17 міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Оформлений згідно відповідних вимог, автореферат дисертації відображає структуру роботи, висвітлює її зміст, основні підсумкові положення та наукові результати.

Рецензована дисертація К.І. Мелекесцева залишає позитивне враження як завершене у рамках визначених мети і завдань оригінальне наукове дослідження, яке, як і будь-яка інша самостійна робота, не позбавлена окремих недоліків. Тому хотілося б на них вказати та висловити деякі побажання:

1. У дисертації значну увагу приділено аналізу історіографії проблеми, джерельному її комплексу та методологічним засадам дослідження – перший розділ, порівняно з чотирма іншими, є найбільшим. Дисертант ґрунтовно прописав персоніфікований внесок конкретних істориків у наукове

осмислення українсько-польських взаємин. Проаналізовано успіхи співпраці українських та польських науковців щодо спільного вивчення сторінок історії двох народів. Разом з тим, поза увагою автора дисертації залишилися питання, пов'язані зі становленням та професійним зростанням в Україні наукових шкіл з проблем полоністики, у Польщі – україністики відповідно. Перед ними станом на тепер стоїть надамбїтне завдання чесного та незаангажованого тлумачення спільної минувшини українців та поляків, спекуляції навколо якого суттєво утруднюють сьогоденні взаємини між двома державами.

2. Виходячи з того факту, що для Республіки Польща від здобуття справжньої державної незалежності і надалі більш пріоритетним був вступ до НАТО і лише потім до ЄС, а також з того, що членства в Альянсі РП набула раніше, ніж в ЄС, в аналізованому випадку більш доцільним, на наше переконання, є послуговування дефініцією «інтеграція в НАТО та ЄС», а не «інтеграція в ЄС та НАТО».

3. Аналізуючи взаємини сторін упродовж визначеного періоду, а також успіхи просування кожної з них шляхом європейської та атлантичної інтеграції, дисертант значної уваги приділяє осмисленню впливу на них таких впливових суб'єктів світового співтовариства як Російська Федерація, а також Німеччина та Франція, проте в рази рідше згадує про США. Разом з тим, як відомо, без прихильності та неабиякої зацікавленості Сполучених Штатів Америки у Польщі вступ останньої до НАТО у 1999 р. навряд чи був би можливим.

4. Не до кінця зрозумілим є факт презентації авторського бачення періодизації взаємин між двома державами у висновках (с. 178). Попри те, що побудова «відносин періодизації українсько-польських відносин у вимірі співпраці в межах євроінтеграції» (с. 9) визначена одним із науководослідницьких завдань дисертації, в основній частині вона відсутня; відсутніми також є пояснення того, чим керувався автор, розробивши саме таку, а не іншу періодизацію;

5. Попри те, що робота написана академічно-літературною мовою, мають місце граматичні й пунктуаційні огріхи, хоча й незначні (с. 29, 41, 42, 43, 47, 50 та ін.); трапляються описки у власних назвах –Личаківський цвинтар названо Лисачівським цвинтарем (с. 64), відомі українські дослідниці Є. Кіш (с. 30), Я. Верменич (с. 31), Я. Ошуркевич (с. 35) фігурують як дослідники; викликають запитання такі дефініції як «світова глобалізація» (с. 41), «пострадянська Польща» (с. 75), формулювання «динаміка змін мети і дослідницьких завдань кожного розділу дисертаційної роботи» (с. 17).

Зазначені зауваження, разом з тим, носять характер побажань і спонукають до дискусії, формою якої і є офіційний захист дисертації.

Дисертаційна праця Мелекесцева Кирила Ігоровича «Україна та Республіка Польща: від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції (історичний аспект)» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому автором отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності працюють на реалізацію визначеної мети. виконання поставлених завдань. На наше переконання, дисертація Кирила Ігоровича Мелекесцева може бути використана у процесі подальшого вивчення історії України та Польщі, відносин між ними у контексті європейської та атлантичної інтеграції, а також при написанні наукових праць та навчально-методичних розробок. Зібраний та впорядкований у дисертації матеріал може стати у нагоді політикам та дипломатам як в переосмисленні попереднього досвіду українсько-польських взаємин, так і в розгляді шляхів їхньої оптимізації на майбутнє.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 07.00.01 – історія України та профілю спеціалізованої вченої ради Д08.051.14 у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара.

Актуальність, новизна, обґрунтованість та достовірність основних положень та результатів свідчать, що дисертаційна праця цілком відповідає

вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Мелекесцев Кирило Ігорович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент

доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Вінницького торговельно-економічного
інституту Київського національного
торговельно-економічного університету

Н.М. Чорна

Особистий підпис
Чорної Н.М.
СВІДЧУЮ
Підпис Мелекесцев К.І.